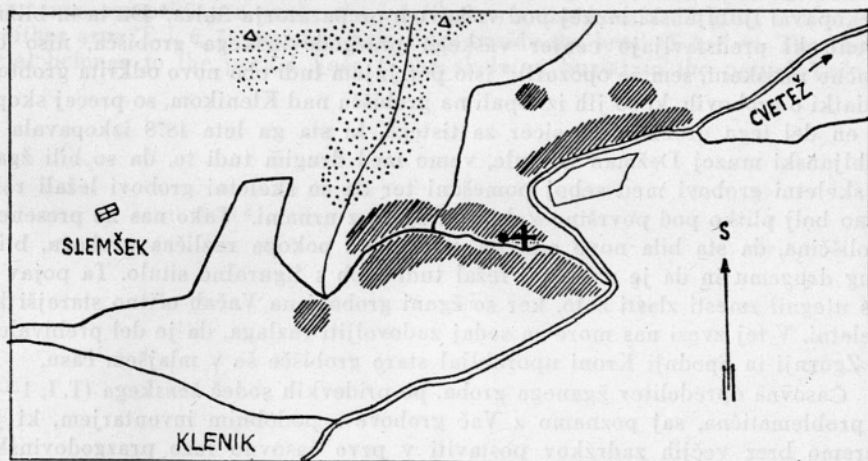

DVA NOVA PRAZGODOVINSKA GROBOVA Z VAČ

France Starè

V začetku oktobra 1954 so delavci pri kopanju peska za zidavo nove šole na Vačah naleteli v gozdu nad vasjo Klenik na vzhodnem pobočju Zgornje Krone na starine. Sekcija za arheologijo pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti je ukrenila vse potrebno in na kraju samem ugotovila, da izkapanine pripadajo znanemu prazgodovinskemu grobišču. Delavci so našli precej črepin, ki so ostanki večjih in manjših posod, skoraj popolnoma ohranjen lonec, pri nekem

Risba 1. Situacija novih najdb (+) in grob s figuralno situlo (o)

skeletu pa bronaste pridevke. Loncu so izkopalni iz nekoliko v grušč poglobljene in pri dnu z oglemino napolnjene jame, katere dno je bilo okoli 1,20 m pod današnjo površino. Nobenega dvoma ni, da gre pri tej najdbi za grob, in sicer za žgan grob z urno in s pridevki, kajti posoda, ki so jo delavci vzdignili z zemljo vred, je bila skoraj do dveh tretjin napolnjena s sežganimi človeškimi kostmi, med katerimi je bilo nekoliko kosov oglja, na vrhu pa sta ležali precej razpadli železni zapestnici. Loncu podobna posoda (žara) je iz dobro rdečkasto žgane, s peskom pomešane gline in ima rumenkastosivo, mehanično uglajeno površino. Višina lonca je 16,0 cm, premer ustja 21,2 cm, premer največjega oboda 25,0 cm, premer dna pa 10,4 cm (T. I, 1). Obročasti železni zapestnici, ki sta raz-

padli v 10 fragmentov, sta nekoliko ovalnega preseka in merita v premeru 6,5 cm in 6,7 cm (T. I, 2, 3). Nad sežganimi človeškimi kostmi je bilo v loncu (žari) še 7 fragmentov rjavosivo žgane skodele z oblo navznoter zavihanim ustjem in z ravnim dnom. Skodela se ne dá sestaviti, v grobu pa je verjetno bila kot pokrov žare, ki so ga delavci razbili, črepinje pa deloma zavrgli (T. I, 4). Omenjeni skelet je ležal dobrih 50 cm pod gozdno rušo v prhki peščeni preperelini, baje le nekaj metrov od žganega groba z urno. Okostje je bilo močno sprhnelo in ni bilo veliko. O njegovi usmerjenosti ni nič znano. Pri glavi skeleta sta ležala dva obročka (za lase) iz dvojne bronaste žice s pregibom na eni strani in z ošiljenima koncema; premer 3,3 cm in 3,1 cm (T. I, 8, 9). Na prsni skeletu je ležala bronasta, v tri kose prelomljena kačasta fibula, ki je dolga 9,7 cm (T. I, 5). Okostnjak je imel končno na vsaki roki še po eno zapestnico, zvito iz dvojne bronaste žice s pregibom na eni strani in s skupaj zvitima koncema; premer 3,5 cm in 3,7 cm (T. I, 6, 7).

Opisana grobova sta ležala tik ob desni strani kolovoza, ki pelje na Slemšek oziroma na Zgornjo Krono, okoli 40 m od razpotja, kjer se ta kolovoz cepi od ceste Klenik—Cvetež, in le 15 m vzhodno od kraja, kjer je pozimi leta 1882 J. Grile odkopal grob s slavno figuralno situlo (ris. 1). Iz literature vemo, da je ves ta teren prekopan, delno po ljubljanskem muzeju, delno pa po dunajski Akademiji znanosti in knezu Windischgrätzu.¹ Prostor novih najdb je leta 1881 prekopaval ljubljanski muzej pod vodstvom preparatorja Šulca.² Da ta in bližnji tereni, ki predstavljajo center vaškega prazgodovinskega grobišča, niso dokončno raziskani, sem že opozoril;³ isto potrjujeta tudi oba novo odkrita grobova. Podatki o grobovih, ki so jih izkopali na grobišču nad Klenikom, so precej skopi.⁴ Za en del tega grobišča, in sicer za tistega, ki sta ga leta 1878 izkopavala za ljubljanski muzej Dežman in Šulc, vemo med drugim tudi to, da so bili žgani in skeletni grobovi med seboj pomešani ter da so skeletni grobovi ležali relativno bolj plitko pod površino kakor pa žgani z urnami.⁵ Tako nas ne preseneča okoliščina, da sta bila novo odkrita, po načinu pokopa različna grobova, blizu drug drugemu in da je v bližini ležal tudi grob s figuralno situlo. Ta pojav bi nas utegnil zmesti zlasti zato, ker so žgani grobovi na Vačah očitno starejši kot skeletni. V tej zvezi nas more za sedaj zadovoljiti razlaga, da je del prebivalcev na Zgornji in Spodnji Kroni uporabljal staro grobišče še v mlajšem času.

Casovna opredelitev žganega groba, po pridevkih sodeč ženskega (T. I, 1—4), ni problematična, saj poznamo z Vač grobove s podobnim inventarjem, ki jih moremo brez večjih zadržkov postaviti v prvo časovno fazo prazgodovinskih Vač, to je v stopnjo Vače I.⁶ Zaradi skopih pridevkov je ta grob nekoliko težje časovno natančneje opredeliti, namreč ali sodi v starejšo ali v mlajšo fazo stopnje Vače I.⁷ Če bi se oprli na obliko lonca (žare) in vztrajali na paralelah takih žar iz grobov 8 in 13 ter na paralelnem pojavu dveh železnih zapestnic, ki sta prav tako v inventarju grobov 8 in 13, bi morali na podlagi vaških voz-

¹ Starè, Prazgodovinske Vače, Ljubljana 1954, str. 9 sl.

² W. Schmid, Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo, Ljubljana 1939, str. 96, plan 1.

³ Starè, op. cit., str. 23.

⁴ L. c., str. 11 sl., str. 22 sl.

⁵ Deschmann-Hochstetter, Erster Bericht d. prähist. Comm. d. Akad. d. Wiss., Bd. XLII, 1879 (plan grobov).

⁶ Starè, op. cit., str. 121 (grobova št. 5 in 8), str. 122 (grob št. 13), ris. 4.

⁷ L. c., str. 143 sl.

lastih fibul, ki označujejo mlajšo stopnjo faze Vače I. (Vače Ib), postaviti tudi naš žgani grob v ta čas. Skeletni grob, ki je izrazito ženski (T. I, 5—9), je občutno mlajši kakor žgani. Casovno ga opredeljuje kačasta fibula mlajše variante, ki jo moremo postaviti v obdobje Certose = Vače II b.⁸ Obe zapestnici in obročka za kite, ki na Vačah niso novost,⁹ imajo precej arhaične poteze. Podoben način zvijanja bronaste žice v obročke je pri nas v navadi posebno na grobiščih ruško-dobovske skupine (Reinecke Hallstatt B).¹⁰ Da pa so podobni predmeti izjemno predstavljali tudi v poznejšem času del ženskega nakita, nam dokazuje razen našega groba tudi neki skeletni grob iz gomile pri Volčjih njivah.¹¹

SUMMARY

Two more prehistoric burials at Vače

In autumn 1954 some workmen excavating sand above the village of Klenik in the neighbourhood of Vače came across two tombs. The first, a burnt one, contained an urn (T. I, 1), filled with burnt human bones, on which two iron bracelets (T. I, 2, 3) were found together with fragments of a bowl (T. I, 4), which probably served to cover the urn. The second, a skeleton tomb, contained bronze ornaments, comprising a snake-shaped fibula on the breast (T. I, 5), a bracelet on either arm (T. I, 6, 7), and two hair-rings beside the head (T. I, 8, 9). The burnt burial belongs to the period Vače 1, the skeleton burial to the period Vače 2.

⁸ L. c., str. 71, 136.

⁹ Starè, Vače, Kataloške izdaje Narodnega muzeja v Ljubljani, Vol. I, Ljubljana 1955, T. LXIV, 5, 10—13, T. LXVII, 11.

¹⁰ Starè, Razprave SAZU III, Ljubljana 1953, str. 131, T. XVIII, 4; isti, Ilirske najdbe železne dobe iz Ljubljane, Ljubljana 1954, T. IV, 6.

¹¹ Izkopavanje Narodnega muzeja v Ljubljani 1953, v tisku pri SAZU.